

İskoçya'nın Bağımsızlık Manifestosu

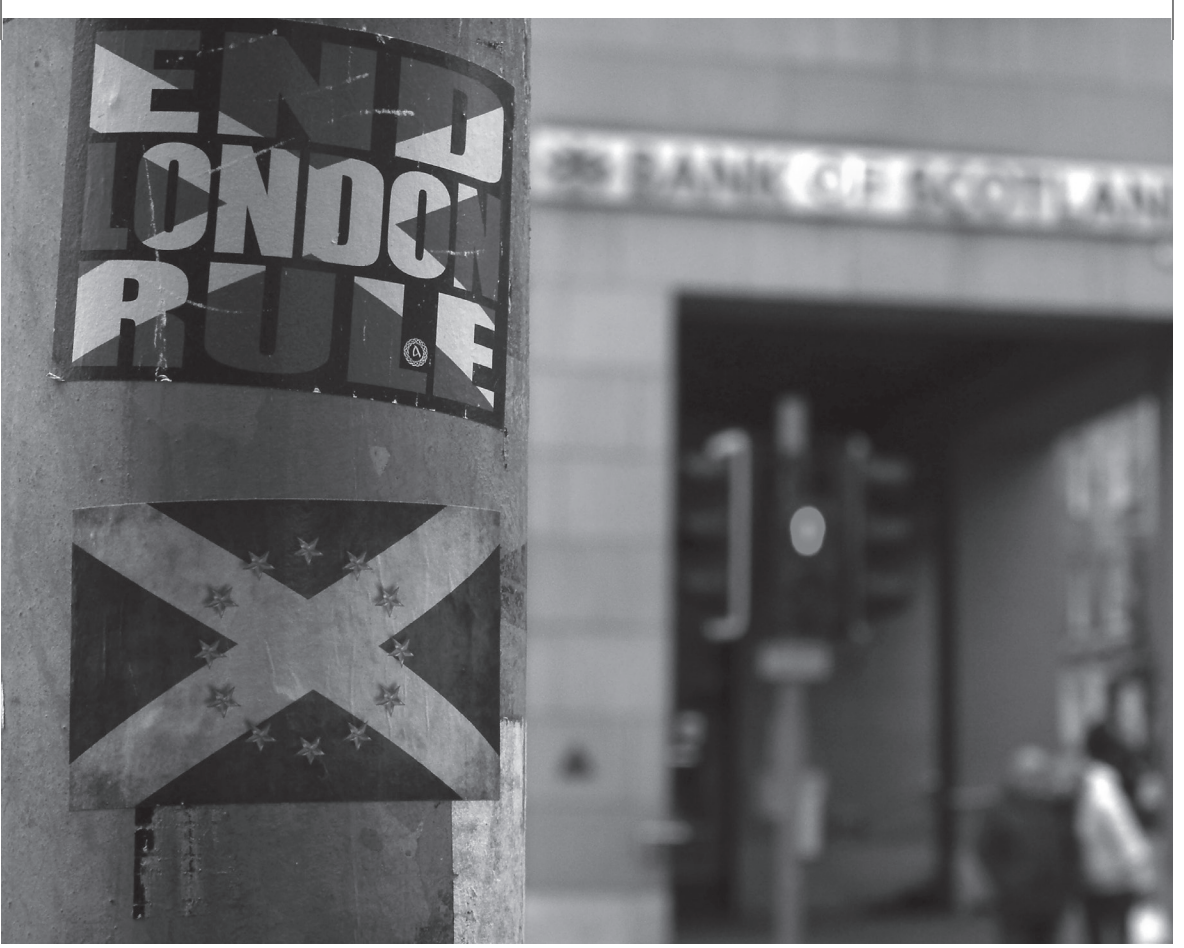
Sezgin MERCAN*

2021 Baharı itibariyle İskoçya'da gerçekleştirilen son seçimlerin ardından bağımsızlık tartışmaları yeniden öne çıkmış durumdadır. Her ne kadar İskoçya'da bu konu uzun süredir ilgi odağı olsa da, son seçimler İskoç kamuoyunun bağımsızlık ve dolayısıyla yeni bir referandum konusunda ikilemde kaldığını göstermiştir. İskoç Ulusal Partisi'nin seçimleri kazanmasına rağmen İskoç Parlamentosu'nda çok az bir açıklama olsa çoğunluğu elde edemeyişi adeta bunun kanıtıdır. İkilemde, Birleşik Krallık hükümetinin İskoç bağımsızlığına karşı tutumu da etkileyici bir faktördür. Her ne kadar küresel salgın koşullarında İskoç bağımsızlığına yönelik çabalar ertelenmiş olsa da, İskoç hükümeti ile Birleşik Krallık hükümeti arasında bu erteleme dışında pek de ortak yön yokmuş gibi görünmektedir. Özellikle merkezi hüküme-

tin Muhafazakar Parti temelli olması ve İskoç siyasetinin bu parti politikalarına yönelik yerleşmiş tepkisi ortaklığı iyice zorlaştırmaktadır.

İskoç Ulusal Partisi'nin son seçim manifestosu, bir başka deyişle bağımsızlık manifestosu çeşitli vurgularla hangi ilkelere önem verildiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda ilk sıraya daha iyi bir demokrasiye erişme isteği yerleştirilebilir. Manifestoda tüm İskoçya'nın İskoçların istediği yönde ilerlemesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Westminster hükümetleri dışında İskoç hükümetleri üzerinden daha iyi bir yönetişimin sağlanmasına işaret edilmiştir. Sağlık hizmetlerinin kamulaştırılmasının ve adil bir sosyal güvenlik sistemine ulaşılmasının önemi ifade edilmiştir. Sağlık alanı Covid salgını gölgesinde İskoç Ulusal Partisi için bağımsızlık yolunda daha da sembolik bir anlam taşımaya

*Dr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-posta: mercan@baskent.edu.tr

başlamıştır. Herkesin eşit olduğu ve insanların ihtiyaçlarını gözeten bir sosyal yapıyı inşa etme hassasiyeti yansıtılmıştır. Gelir vergisinin dondurulması vaad edilmiştir. Gençlerin üniversite, staj, iş imkanlarının geliştirilmesi ve profesyonel iş hayatına atılmadan önce fon desteklerinin sağlanması çağrısı yapılmıştır. İskoçya'nın maddi kaynaklarının nükleer silahlar için değil, İskoçların öncelikleri için harcanması önemsenmiştir. AB'ye yeniden üye olma hedefi ortaya konmuştur. İskoçya'nın uluslararası alanda çatışmaların çözümü ve barışın korunması için rol yüklenmesinin desteklendiği belirtilmiştir. Bunun için bir Barış Koruma Enstitüsü'nün kurulması planlanmıştır. İskoç Parlamentosu'nun Westminster karşısında

korunması vurgusu bir diğer dikkat çekici atıf olmuştur. Bu ifadenin daha somut hali ise şu şekilde dillendirilmiştir: "Geleceğimiz Boris Johnson tarafından kararlaştırılmamalıdır. Nicola Sturgeon liderliğine ihtiyacımız vardır."

Söz konusu Boris Johnson olunca liderlik rekabetinin çetin geçtiği tahmin edilebilir. Seçim kampanyası sürecinde ve seçimlerden bugüne iktidar deneyimi kapsamında Johnson'un Birleşik Krallık siyasetinde oldukça etkin ve dönüştürücü bir konuma geldiği görülmüştür. Net hedefler ortaya koyma, kararlılık, sağ ve sol taban desteğini alabilme, geniş oy potansiyeline sahip olma, güçlü liderlik, popülizmden beslenme, Krallık siyasetinde partilerarası geçişkenliğin

artışı, artan güvenlik kaygıları ve bunun kontrolcü bir hükümet profiline adeta ihtiyaç doğurması gibi hususlar, gerek seçim kampanyası sürecinde gerekse de sonrasında bunlara karşılık veren Johnson'ın elini güçlendirmiştir. Kemer sıkma politikalarının kaldırılması, sağlık hizmetlerinin fonlanması, yatırımların arttırılması, göçün kontrol edilmesi, kolluk kuvvetlerinin arttırılması, güçlü bir hükümet ve yönetim yapısının kurulması, güvenliksiz dünyada daha da güvenli bir ülkenin yaratılması gibi vaadlerle de geniş bir desteğe kavuşmuştur. Birleşik Krallık tarihsel süreç içinde başka bir gücün kendisini gölgede bırakması olasılığında hep endişe etmiş ve bunun olmaması için de hep çaba sarfetmiştir. Bu durum meydan savaşlarında ne kadar gerçekleşse, bugünün diplomatik zeminlerinde ve yerel yönetim mekanizmalarında da o kadar gerçek olmuştur (Marshall, 2019, ss. 120-122). Birleşik Krallık bugün Avrupa'da kendisinden daha güçlü bir ülkenin kıta politikasını şekillendirmesini istememektedir. Bunu coğrafi konumunun sağladığı doğal güvence koşullarında savunmaktadır (Marshall, 2019, ss. 120-122). Bu güvence koşullarında demokrasi ve özgürlük yolunda cesur adımları kıta Avrupası ülkelerine kıyasla çok erken yıllarda atabilmesi de onun güç iddiasında elini sağlamlaştırmıştır. Elbette 18. yüzyıldan bugüne Birleşik Krallık uluslararası alanda nüfuzunu kaybetmiştir, fakat gücünü korumayı ve arttırmayı hiç ihmal etmemiştir (Marshall, 2019, ss. 120-122). Tüm

bu koşullarda İskoç hükümetinin ve İskoç Ulusal Partisi'nin sol siyaset ve sosyal devlet hassasiyeti ile İskoçya'nın jeostratejik önemi, temsilcileri tarafından farklılaştırıcı bir siyasi çaba olarak savunulmaya devam edilmektedir.

İskoçya'nın jeostratejik öneminin önde gelen göstergesi Grönland-İzlanda-Birleşik Krallık Aralığı'dır. Uluslararası deniz yollarının düğüm noktası olan bu Aralık, Birleşik Krallık için Kuzey Atlantik'te sürdürülebilir bir fayda ve stratejik üstünlük sağlamış ve sağlamaya da devam etmektedir. Kuzey Avrupa donanmalarının ve hatta Rus donanmasının Atlantik'e ulaşmasında Grönland-İzlanda-Birleşik Krallık Aralığı'nı kullanma zorunluluğu bunu net şekilde göstermektedir (Marshall, 2019, ss. 120-122). Bu Aralık uluslararası düzeyde Birleşik Krallık açısından avantaj sağlarken, ulusal düzeyde de İskoçya'ya avantaj sağlamaktadır. Çünkü Birleşik Krallık'ın Kuzey Denizi ve Kuzey Atlantik'teki gücü İskoçya üzerinden sağlanmaktadır. Bu özellik, 2014'te İskoçya'nın bağımsızlığına dönük referandum koşullarında İngiliz hükümetini oldukça endişelendirmiştir. Diğer endişe kaynakları ise, her ne kadar bunları kısıtlama yetkisine sahip olsa da, İskoçya'nın kurumsal ve hukuki dayanaklarıdır.

İskoç siyasetinin farklı yönleri ve İskoç hükümetinin yetkileri köklü bir tarihsel geçmişe dayanmakta olup kurumsal ve hukuki karşılığa sahiptir. 1707'deki Birlik Anlaşması ile kendi hukuk sistemine sahip olan

İskoçya'nın, kiliseye, ulusal bankaya, Birleşik Krallık Parlamentosu'nda temsil edilmek için sabit bir kotası bulunmaktadır. Bunun yanında, yerel yönetim, sosyal politika ve eğitim alanlarında bağımsızlık hakkı vardır. Yönetim konusunda yetkileri zamanla daha da artmış, hükümet dairesinin (Scottish Office) kurulmasıyla bu iyice belirgin hale gelmiştir (Benedikter, 2016, ss. 175-177). Dış politika, ekonomi politikaları merkezi hükümetçe belirlense de, hukuk, eğitim ve yayıncılık gibi konular bu dairenin sorumluluğunda olmuştur. Bu daire bir yandan İskoçya'yı adeta bağımsızlığa hazırlarken diğer yandan da Birleşik Krallık politikalarının İskoçya'ya uyarlanması işlevini yüklenmiştir. Bu daireye 1998'de İskoçya Yasası (Scotland Act) da eklenince İskoç siyaseti parlamenter bir zemine kavuşmuştur (Benedikter, 2016, ss. 175-177).

2000'li yılların başından itibaren aktif şekilde çalışmalarını yürüten İskoçya Parlamentosu'ndan ve işlerliğinden İskoçya hükümeti sorumlu kılınmıştır. Sağlık, eğitim, yerel kurumların düzenlenmesi, sosyal yardım, kalkınma politikaları, içişlerini ilgilendiren hususlar, çevre, tarım, spor ve istatistik gibi konularda İskoç yönetiminin sorumluluğundadır. Dış politika, ulusal güvenlik, vergi düzenlemeleri, iç pazar, iş hukuku gibi konulardan ise Birleşik Krallık hükümeti sorumludur (Benedikter, 2016, ss. 175-177). İskoçya'nın kültürel ve etnik özelliklerinin korunması da özerklik ve bağımsızlık tartışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Bu doğrultuda

1984'te Kelt dilini ve kültürünü teşvik etmek için resmi bir kuruluş olan Commun Na Gaidhlig kurulmuştur. Bu kuruluş Keltçe'nin İngilizce'nin yanında resmi işlemlerde kullanılması için çalışmıştır. Her ne kadar bu tam olarak hayata geçirilemese de, İskoçya hükümeti dilin bazı okullarda kullanımını yaygınlaştırmıştır (Benedikter, 2016, ss. 178-179).

Özel olarak İskoç bağımsızlık hareketinin, genel olarak da İskoç siyasetinin temeli 1934'te kurulan İskoç Ulusal Partisi'ne dayanmaktadır. Bu parti her ne kadar özü itibarıyla yerel bir siyasi parti olsa da, zamanla Birleşik Krallık siyasetini de etkileyen bir parti haline gelmiştir (Örmeci, 2020, ss. 226-229). İskoç Ulusal Partisi kuruluşundan itibaren İskoçya'ya geniş yetkiler verilmesini savunmuş, ancak 1960'lardan sonra sesini duyurma gücüne kavuşmaya başlamıştır. Bu yıllarda her ne kadar partideki iç tartışmalar yükselişini sekteye uğratsa da, 1970'lerden 1980'lere uzanan süreçte milliyetçiliğin ve Kuzey Denizi'ndeki petrol kaynaklarına sahip olma isteğinin etkisiyle parti güç kazanmıştır (Örmeci, 2020, ss. 226-229). 1990'da partinin başına Alex Salmond'un geçmesi ise İskoç siyasi hareketi için kuvvetlendirici etki yaratmıştır (Örmeci, 2020, ss. 226-229). 2014'teki bağımsızlık referandumuna kadar yoğun bir kampanya yürüten Salmond, referandumda 'bağımsızlığa hayır' sonucuyla yüzleşince istifa etmiştir. Yerine Salmond'un yardımcısı, bir İskoç milliyetçisi olan ve Margaret Thatcher'a karşıtlıkla siyasete atılan Nicola

Sturgeon geçmiştir. Sturgeon ile İskoç Ulusal Partisi 2015'ten itibaren Avam Kamarası'nda ve İskoçya Parlamentosu'nda etkisini artırmaya başlamıştır (Örmeci, 2020, ss. 226-229). Sturgeon, bağımsızlık meselesi yanında bir diğer önemli tartışma konusu olan Brexit'le de karşı karşıya kalmıştır.

Brexit süreci İskoç bağımsızlığı için ayrı bir tetikleyici unsurdur. Sturgeon liderliğindeki İskoç Ulusal Partisi AB üyeliğinin devamını desteklemiş ve ayrılmaya karşı çıkmıştır. Brexit, bağımsızlık referandumu için adeta bir mazeret konumuna gelmiştir. Zaten İskoçya'da genel bir Avrupa bütünleşmesi desteği süregelmiştir. Birleşik Krallık'ın 1980'lerdeki neoliberal politikaları ve Thatcher hükümetinin Avrupa bütünleşmesine şüpheli yaklaşımı, İskoçya'da Avrupa bütünleşmesinin sosyal hassasiyetler üzerinden desteklenmesi sonucunu doğurmuştur (Mercan, 2020, s. 158). Brexit gerçekleşikten sonra da parti, AB üyeliğini destekleyen bağımsız bir İskoçya için yeniden referandum yapılması gerektiği fikrini öne çıkarmıştır. Bu fikir, arkaplanda özerklik ve bağımsızlığı barındıran, merkez sol düşünceyle harmanlanmış bir milliyetçiliği yansıtan niteliğe sahiptir (Örmeci, 2020, ss. 229-231). İskoç Ulusal Partisi parti politikalarını savunmak konusunda hassas, ekonomide devletçiliğe yatkın, nükleer güçten arındırılmış bir savunma stratejisini destekleyen ve AB üyeliğini savunan bir parti olup, ideolojik yönelimini bu unsurlar belirlemiştir (Örmeci, 2020, ss. 229-231).

Sonuç olarak belirtmek gerekirse, Birleşik Krallık'ın köklü bir demokrasi geleneğine sahip olması ve yerel özerklik sınırlarını geniş tutması, şimdiye kadar İskoçya'nın Birleşik Krallık içinde kalmasına zemin hazırlamıştır. Bu zemin, İskoçların siyasi, ekonomik ve sosyal konularda Birleşik Krallık hükümetlerinden ayrı tutum takınmalarını da kolaylaştırmıştır. Bu ayrılık artık Westminster'ı zorlamaktadır. İskoçya'nın, bağımsızlık durumunda İngiliz Uluslar Topluluğu'na (Commonwealth) bağlılığının devam edecek olması ve Krallığın İskoçya'nın devlet başkanı statüsünü koruyacak olması Londra'yı yatıştırıcı sembolik hususlar olarak kaydedilebilir. Bundan sonraki süreçte Londra'nın İskoçya'yı yatıştıracak ne gibi yeni adımlar atacağı ise esas takip edilmesi gereken konudur.

Kaynakça

- Benedikter, T. (2016) Modern Özerklik Sistemleri (Dünya Özerklik Sistemleri), Ankara: Nika Yayınevi.
- Marshall, T. (2019). Coğrafya Mahkumları, İstanbul: Epsilon Yayınevi, İstanbul.
- Mercan, S. (2020). "İskoçya Bağımsızlık Hareketi." Yıldız, U. B. (Ed.) Avrupa Birliği Ülkelerinde Ayrılıkçı Hareketler: Katalonya, Bask Bölgesi, Kuzey İrlanda, İskoçya, Flaman Bölgesi ve Kuzey İtalya, Ankara: Nobel Yayınları.
- Örmeci, O. (2020). İngiltere (Birleşik Krallık) Siyaseti, İstanbul: Urzeni Yayınevi.